

CENTER IN PERIFERIJA

METODOLOŠKA VPRAŠANJA NA IZBRANIH PRIMERIH

Zbornik povzетkov

Ljubljana, 30. september 2024

CENTER IN PERIFERIJA – METODOLOŠKA VPRAŠANJA NA IZBRANIH PRIMERIH

30. september 2024

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Uredila: Sara Turk Marolt

Organizatorja:

ICCCHS – Mednarodno središče za primerjalne zgodovinske raziskave, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Oddelek za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani; Oddelek za umetnostno zgodovino

Za izdajatelja: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete

Ljubljana, 2024

Prva e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://www.ff.uni-lj.si/studij/oddelki/oddelek-za-umetnostno-zgodovino>

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID/209029123) -ID [209029123](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID/209029123)

ISBN 978-961-297-404-6 (PDF)

Posvet je finančno podprt iz projekta Oblikovanje regionalnega umetnostnega središča v zgodnjem novem veku: primer Ljubljane (J6-50205) in raziskovalnega programa Slovenska umetnost in umetnost Srednje Evrope in Jadrana (P6-0199), ki ju a sofinancira ARIS – Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

PROGRAM

PONEDELJEK, 30. SEPTEMBER 2024

Oddelek za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2, Ljubljana, predavalnica 343

09:00 Pozdravni nagovor: **Matej Klemenčič**

09:15 **Renata Novak Klemenčič:** Center ali periferija: primer dveh jadranskih mest na prehodu iz srednjega v zgodnji novi vek

09:45 **Marko Štuhec:** Ljubljana 17. in 18. stoletja v zgodovinopisju

10:15 **Frančiška Oražem:** Leseni oltarji druge polovice 17. stoletja na Kranjskem: odnos periferije do regionalnega središča

10:45 **Helena Seražin:** Gorica kot regionalni umetnostni center in posrednik med Benetkami in Svetim rimskim cesarstvom: nov prispevek k razumevanju delovanja goriških kamnoseških delavnic v drugi polovici 17. stoletja

---

11:15 – 11.30 Odmor

11:30 **Tina Košak:** Flamski in nizozemski slikarji in njihova klientela v Ljubljani v desetletjih okrog 1700

12:00 **Mario Pintarić:** Između centra i periferije: umjetničke i naručiteljske veze između Ljubljane, Gorizije i Rijeke u 18. stoljeću

12:30 **Matej Klemenčič:** Slikarstvo v zgodnjem 18. stoletja v Ljubljani: med importi in lokalno produkcijo

13:00 **Neža Lukančič:** Vpliv ceremoniala na oblikovanje mesta: primerjalna analiza likovne scenografije za dedni poklon Karlu VI. v Ljubljani in drugih notranjeavstrijskih središčih

Predavateljice in predavatelji so člani projektne skupine *Oblikovanje regionalnega umetnostnega središča v zgodnjem novem veku: primer Ljubljane*, kot vabljeni predavatelja pa sodelujeta Frančiška Oražem (FF UL) in Mario Pintarić (Univerza na Reki).

POVZETKI

Renata Novak Klemenčič

Center ali periferija: primer dveh jadranskih mest na prehodu iz srednjega v zgodnji novi vek

O vprašanju centra in periferije v umetnostnozgodovinski bibliografiji še vedno teče razprava. V prispevku bodo na primeru Kopra in Dubrovnika v 15. stoletju osvetljeni različni elementi, ki sta jih Enrico Castelnuovo in Carlo Ginzburg v knjigi *Centro e periferia nella storia dell'arte italiana* prepoznala kot pomembne za razlikovanje umetnostnega centra od umetnostne periferije. Dubrovnik je v 15. stoletju deloval kot samostojna država, Koper pa je bil del Beneške republike. Dubrovnik je živel od posredniške trgovine med zaledjem in sredozemskim prostorom, Koper pa predvsem od solin, vinogradov in oljčnih nasadov. Dubrovnik je bil oddaljen od pomembnih umetnostnih središč, Koper pa je bil skoraj predmestje Benetk. Obe mesti sta v 15. stoletju doživeli pomembne preureditve glavnega mestnega trga, cerkve mestnega zaščitnika in obzidja, vpliv teh posegov, v katere je bilo vključeno večje število mojstrov, na kasnejše umetnostno dogajanje pa je bil v obeh mestih zelo različen.

doc. dr. Renata Novak Klemenčič

Oddelek za umetnostno zgodovino

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

renata.novakklemencic@ff.uni-lj.si

Marko Štuhec

Ljubljana 17. in 18. stoletja v zgodovinopisju

Ljubljana je v novejši historiografiji precej navzoča. Zgodovinarji so jo obravnavali predvsem v okviru slovenske zgodovine ali pa so se osredotočali na posamezne vsebinske vidike. V petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja so bile pomembne zlasti gospodarska, prometna in demografska zgodovina, proti koncu stoletja in v zadnjih dveh desetletjih se je modernejšemu načinu raziskovanja demografskih značilnosti Ljubljane pridružilo tako tradicionalno kot sodobno kulturno zgodovinsko in socialno zgodovinsko izhodišče. Vendar je tudi ta vidik pogosto povezan s širšim kranjskim ali slovenskim prostorom. Sintetičnih del, ki bi celovito obravnavali mestno zgodovino, je malo. Malovi *Stari Ljubljani* in njenim ljudem iz davnega leta 1957 lahko pridružimo *Zgodovino Ljubljane* iz leta 1984, v kateri je 17. in 18. stoletju namenjenih nekaj poglavji. Sistematično in celovito je Ljubljano 17. stoletja v svoji sicer neobjavljeni disertaciji obravnavala Irena Žmuc. Problem raziskovanja ljubljanske zgodovine pa ni v pomankanju sintetičnih prikazov ali obsežnejših sistematičnih monografskih obravnav, temveč v neumeščenosti Ljubljane v širšo urbano zgodovino, ki bi opredelila mesto glavnega mesta prejkone obrobne habsburške province na poti med Benetkami in Dunajem.

doc. dr. Marko Štuhec

Oddelek za zgodovino

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

marko.stuhec@ff.uni-lj.si

Franciška Oražem

Leseni oltarji druge polovice 17. stoletja na Kranjskem: odnos periferije do regionalnega središča

Produkcija lesenih oltarjev na Kranjskem je bila tekom 17. stoletja ena pomembnejših kiparskih nalog. Kiparji so bili pri svojem delu omejeni s cehovskimi pravili leta 1676 ustanovljene bratovščine slikarjev in kiparjev v Ljubljani, ki so določala cehovsko zaporo s šestimi slikarskimi in tremi kiparskimi mojstrskimi mesti za celo Kranjsko. A glede na to, da je skoraj vsaka še tako majhna podružnična cerkev v tem obdobju dobila novo oltarno opremo, se pojavlja vprašanje, do kakšne mere je bilo to določilo upoštevano na periferiji. Iz posameznih zapisov v virih in glede na število oltarjev lahko sklepamo, da so umetnostno krajino kranjskega podeželja poleg kiparjev, živečih v manjših mestih, sooblikovali še pomočniki na obveznem potovanju in razni šušmarji.

asist. Franciška Oražem

Oddelek za umetnostno zgodovino

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

franciska.orazem@ff.uni-lj.si

Tina Košak

Flamski in nizozemski slikarji in njihova klientela v Ljubljani v desetletjih okrog 1700

Ugled cesarske prestolnice kot osrednjega umetnostnega središča in visoka kupna moč tamkajšnjih zbirateljev so od šestdesetih let 17. stoletja pomembno prispevali k odločitvi slikarjev iz Flandrije in Nizozemske, da si poiščejo delo v avstrijskih deželah. Čeprav je bil cilj večine Dunaj, so se nekateri začasno ali stalno ustalili na Kranjskem. V deželni prestolnici so pridobili ugled, ki si ga v domovini, nasičeni s slikarsko ponudbo najvišje kvalitete, najverjetneje ne bi. Obenem so v provinci ustvarili povsem novo ponudbo z dotlej neznanimi ikonografskimi zvrstmi in drugačnim slogovnim izrazom. Prispevek se bo osredotočil na pomen opusa izbranih slikarjev (zlasti Joannesa Almenacka in Petra Auwerca) in v širšem družbenem kontekstu obravnaval njihove naročnike oziroma lastnike njihovih slik v Ljubljani in okolici.

doc. dr. Tina Košak

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU, Ljubljana

Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru

tina.kosak@zrc-sazu.si

Helena Seražin

Gorica kot regionalni umetnostni center in posrednik med Benetkami in Svetim rimskim cesarstvom: nov prispevek k razumevanju delovanja goriških kamnoseških delavnic v drugi polovici 17. stoletja

Goriška grofija je že od srednjega veka dalje bila ena od obmejnih dežel Svetega rimskega cesarstva, preko katere so na tak ali drugačen način prihajali umetnostni vplivi iz Benetk ali drugih, bolj oddaljenih italijanskih umetnostnih centrov. V različnih obdobjih se je v Gorici, sedežu Goriške grofije, izoblikoval regionalni umetnostni center, ki je pomembno vplival predvsem na sosednje in bližnje dežele, kot so bile Kranjska, Koroška, Tirolska in Istra, v 18. stoletju pa je ta vpliv segel celo do cesarskega dvora na Dunaju. Prispevek bo na izbranem primeru naročil za župnijsko cerkev v Medei ilustriral delovanje goriških kamnoseških delavnic v drugi polovici 17. stoletja, ko se je pomemben regionalni center kamnoseštva in kiparstva šele formiral, in njihov vpliv na kamnoseško in gradbeno produkcijo v Ljubljani.

doc. dr. Helena Seražin

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU, Ljubljana

helena.serazin@zrc-sazu.si

Mario Pintarić

Između centra i periferije: umjetničke i naručiteljske veze između Ljubljane, Gorizije i Rijeke u 18. stoljeću

Umjetničke i naručiteljske veze između centra i periferija često su bile dinamične i međusobno ovisne. Tako su školovani prelati i redovnici te s druge strane bogati plemići i trgovci često djelovali kao spona između umjetnika i tržišta, ali su istovremeno bili i glavni pokretači kulturne razmjene. Krajem 17. i početkom 18. stoljeća takvo je ozračje bilo prisutno u Ljubljani, Goriziji i Rijeci, gradovima koji su dijelili slične povijesne, trgovačke i kulturne uvjete te su bili povezani složenim mrežama naručitelja, donatora i umjetnika. U izlaganju će se analizirati odnosi altarista, kipara, slikara i arhitekata u ova tri središta te će se pokušati odgovoriti u kojoj su mjeri isprepleteni međusobni kontakti mogli utjecati na umjetničku produkciju toga vremena.

dr. sc. Mario Pintarić

Odsjek za povijest umjetnosti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

mario.pint@uniri.hr

Matej Klemenčič

Slikarstvo v zgodnjem 18. stoletju v Ljubljani: med importi in lokalno produkcijo

V skladu s tezo, da se v Ljubljani lokalno umetnostno središče oblikuje v dvajsetih letih 18. stoletja in nato počasi izgubi pomen v tretji četrtini stoletja, kar se ujema s prisotnostjo nekaterih vsaj deželno, če ne regionalno pomembnih umetnostnih delavnic (Valentin Metzinger, Francesco Robba, Franc Jelovšek), bi bilo zanimivo narediti primerjavo opreme ljubljanskih cerkva v zgodnjem 18. stoletju, torej pred 1720, in okrog 1760, ko se obdobje vrhunca počasi zaključuje, ter gradivo – kolikor ga lahko identificiramo – analizirati z vidika izvora ter naročnikov.

prof. dr. Matej Klemenčič

Oddelek za umetnostno zgodovino

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

matej.klemencic@ff.uni-lj.si

Neža Lukančič

Vpliv ceremonialnega protokola na podobo mesta: primerjalna analiza likovne scenografije za dedni poklon Karlu VI. v Ljubljani in drugih notranjeavstrijskih središčih

Karel VI. je dedne poklonitve notranjeavstrijskih dednih dežel sprejel šele slabih sedemnajst let po kronanju za cesarja, to vendarle potrebno potovanje pa je dvor uradno začel pripravljati februarja leta 1728. Poleg zapisnikov treh pripravljalnih konferenc je na Dunaju ohranjen ceremonialni protokol, ki skupaj s cesarjevim dnevnikom ter potopisom dvornega knjigovodje predstavlja glavni vir za raziskovanje vpliva (dvornega) ceremoniala na scenografijo in dramaturgijo poklona v notranjeavstrijskih mestih med julijem in oktobrom leta 1728. Prispevek se tako osredotoča na analizo dela arhivskega gradiva in sočasno izdanih poročil ter prevprašuje, v kakšni meri je dvor s ceremonialnimi navodili vplival na umetnostno podobo mesta. Pri tem se odpira tudi vprašanje dihotomije med dunajskimi navodili in lokalnim umetnostnim naročništvom.

asist. Neža Lukančič

Oddelek za umetnostno zgodovino

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

neza.lukancic@ff.uni-lj.si